VIQUIPÈDIA

Kiowa

El **kiowa** és una llengua kiowa-tano parlada actualment pels kiowes d'Okhlahoma, originalment es va parlar principalment al comtat de Caddo, el comtat kiowa i el comtat de Comanche. El centre tribal kiowa està situat a Carnegie (Oklahoma). Com la major part de llengües indígenes dels Estats Units actualment és una llengua amenaçada amb l'extinció.

Kiowa	
Tipus	llengua, llengua viva i llengua severament amenaçada
Parlants	
953 (cens 2000)[1] ~100 (2013)[2] principalment a Oklahoma	
Rànquing	-
Parlat a	Estats Units
Autòcton de	Oklahoma
Classificació lingüística	
Kiowa-tano Kiowa-towa Kiowa	
Característiques	
Sistema d'escriptura	alfabet llatí
Nivell de vulnerabilitat	4 en perill sever
Codis	
ISO 639-2	kio
ISO 639-3	kio (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=kio)
Glottolog	kiow1266 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/kiow1266)
Ethnologue.com	kio (http://www.ethnologue.com/language/kio)
UNESCO	873 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-873.html)
IETF	kio
Endangeredlanguages.com	867 (http://www.endangeredlanguages.com/lang/867)

Contingut

Aspectes històrics, socials i culturals
- Ús i distribució
- Esforços de revitalització

Descripció lingüística
- Fonologia

Referències

Bibliografia

Enllaços externs

Aspectes històrics, socials i culturals

Ús i distribució

Laurel Watkins va assenyalar en 1984 que de les estimacions de Parker McKenzie només unes 400 persones (la major part d'ells amb més de 50 anys) podrien parlar kiowa i que rarament la llengua era parlada pels nens de la comunitat. Una xifra més recent de McKenzie és que uns 300 adults podrien parlar-lo amb "diferents graus de fluència", aquesta dada és recollida per Mithun (1999) dins d'un grup ètnic de 12.242 kiowes (Cens nord-americà de 2000).

La *Intertribal Wordpath Society*, una organització sense ànim de lucre dedica a preservar les llengües indígenes d'Oklahoma, va estimar que el nombre màxim de parlants fluents de kiowa en 2006 era de només 400.[3] Un article periodístic

de 2013 estimà que només quedaven 100 parlants fluents.[2]

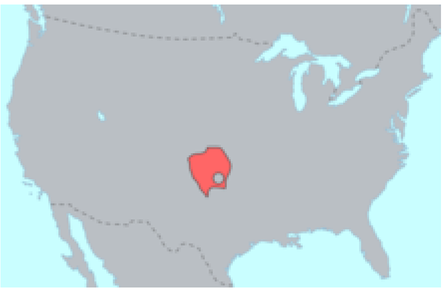

Distribució de la llengua kiowa

Esforços de revitalització

Les autoritats de la tribu kiowa ofereixen classes setmanals en la *Jacobson House*, un centre indígena sense ànim de lucre situat a Norman (Oklahoma). Dane Poolaw i Carol Williams segueixen ensenyant la llengua usant el mètode de Parker McKenzie.[4]

La Universitat de Tulsa, la Universitat d'Oklahoma a Norman i la Universitat de Ciència i Arts d'Oklahoma en Chickasha ofereixen classes de kiowa.

Alecia Gonzales (kiowa-apatxe, 1926–2011), que va ensenyar a USAO, va crear una gramàtica didàctica del kiowa anomenada *Thaum khoiye tdoen gyah: beginning Kiowa language*.[5][2]

Descripció lingüística

Fonologia

L'inventari consonàntic del kiowa està format per 23 unitats:

		Bilabial	**Dental**	**Alveolar**	**Palatal**	**Velar**	**Glotal**
no-continuant	**sonora**	b	d			g	
	sorda	p	t	ts		k	ʔ
	aspirada	p^h	t^h			k^h	
	ejectiva	pʼ	tʼ	tsʼ		kʼ	
Fricativa	**sorda**			s			h
	sonora			z			
Nasal		m	n				
Aproximant		(w)	l		j		

A més el kiowa distingeix sis timbres vocàlics, amb tres nivells distintius obertura i un contrast entre vocals anteriors-posteriors. Totes aquestes vocals distingeixen fonològicament entre varietats llargues/breus, orals/nasals. Les 24 unitats fonològiques vocàliques són:

Monoftongs

		Anterior		Posterior	
		breu	llarga	breu	llarga
Tancada	oral	i	iː	u	uː
	nasal	ĩ	ĩː	ũ	ũː
Mitjana	oral	e	eː	o	oː
	nasal	ẽ	ẽː	õ	õː
Oberta	oral	a	aː	ɔ	ɔː
	nasal	ã	ãː	ɔ̃	ɔ̃ː

Diftongs

	Anterior	Posterior
Tancada		uj
Mitjana		oj
Oberta	aj	ɔj

Tots els contrasts fonològics en les consonants del kiowa poden ser justificats mitjançant una abundant col·lecció parells mínims i gairebé-mínims. No existeix contrast entre la presència d'una oclusiva inicial glotalitzada o la seva absència.

AFI	Exemple	Glossa
/pʼ/	[pʼí]	'germana [de la dona]'
/pʰ/	[pʰí]	'foc; turó; pesat'
/p/	[pĩ]	'menjar'
/b/	[bĩ]	'nuvolós'
/tʼ/	[tʼáp]	'cérvol'
/tʰ/	[tʰáp]	'sec'
/t/	[tá]	'ull'

Lws oclusivws ejectives i aspirades s'articulen molt enèrgicament. Les oclusives no-aspirades són tenses, mentre que les sonores són laxes. La fricativa alveolar sorda /s/ s'assimila a [š] davant /y/.

Ortografia	Pronunciació	Glossa
sét	[sét]	'ós'
syân	[šẽnˀ]	'[ser] petit'
sân	[sânˀ]	'nen'

Referències

1. Cens dels EUA del 2000 (http://www.mla.org/map_data_results&mode=lang_tops&SRVY_YEAR=2000&lang_id=863)

2. Cruz, Hannah. *Modina Waters using children’s story book to keep Kiowa language alive* (http://normantranscript.com/features/x210920925/Modina-Waters-using-children-s-story-book-to-keep-Kiowa-language-alive).
3. Anderton, Alice, Phd. "Status of Indian Languages in Oklahoma." (http://www.ahalenia.com/iws/status.html) *Intertribal Wordpath Society.* (retrieved 24 April 2011)
4. "Kiowa Language Class." (http://www.kiowatribe.org/archives/1047) *Kiowa Tribe.* 16 May 2011 (retrieved 26 Aug 2011)
5. «Kiowa language children's book published (http://www.nativetimes.com/culture/language/8583-kiowa-language-childrens-book-published)». *Native American Times, Today's Independent Indian News* [Norman, OK], 13-04-2013 [Consulta: 13 abril 2013].

Bibliografia

- Adger, David and Daniel Harbour. (2005). The syntax and syncretisms of the person-case constraint. In K. Hiraiwa & J. Sabbagh (Eds.), *MIT working papers in linguistics* (No. 50).
- Campbell, Lyle. (1997). *American Indian languages: The historical linguistics of Native America*. New York: Oxford University Press. ISBN 0-19-509427-1.
- Crowell, Edith «A preliminary report on Kiowa structure». *International Journal of American Linguistics*, 15, 3, 1949, pàg. 163–167. DOI: 10.1086/464040 (https://dx.doi.org/10.1086%2F464040).
- Gonzales, Alecia Keahbone. (2001). *Thaum khoiye tdoen gyah: Beginning Kiowa language.* Chickasha, OK: University of Science and Arts of Oklahoma Foundation. ISBN 0-9713894-0-3.
- Hale, Kenneth «Jemez and Kiowa correspondences in reference to Kiowa–Tanoan». *International Journal of American Linguistics*, 28, 1962, pàg. 1–5. DOI: 10.1086/464664 (https://dx.doi.org/10.1086%2F464664).
- Harbour, Daniel. (2003). The Kiowa case for feature insertion.
- Harrington, John P. (1928). *Vocabulary of the Kiowa language*. Bureau of American Ethnology bulletin (No. 84). Washington, D.C.: U.S. Govt. Print. Off.
- Harrington, John P. «Three Kiowa texts». *International Journal of American Linguistics*, 12, 4, 1947, pàg. 237–242. DOI: 10.1086/463919 (https://dx.doi.org/10.1086%2F463919).
- Hickerson, Nancy P. «Some Kiowa terms for currency and financial transactions». *International Journal of American Linguistics*, 51, 4, 1985, pàg. 446–449. DOI: 10.1086/465926 (https://dx.doi.org/10.1086%2F465926).
- McKenzie, Andrew. (2012). *The role of contextual restriction in reference-tracking*. Ph.D. thesis, University of Massachusetts Amherst. http://scholarworks.umass.edu/dissertations/AAI3518260.
- McKenzie, Parker; & Harrington, John P. (1948). *Popular account of the Kiowa Indian language*. Santa Fe: University of New Mexico Press.
- Meadows, William C.; McKenzie, Parker P. «The Parker P. McKenzie Kiowa orthography: How written Kiowa came into being (http://www.highbeam.com/doc/1P3-79711111.html)». *Plains Anthropologist*, 46, 176, 2001, pàg. 233–248.
- Merrill, William; Hansson, Marian; Greene, Candace; & Reuss, Frederick. (1997). *A guide to the Kiowa collections at the Smithsonian Institution*. Smithsonian Contributions to Anthropology 40.
- Merrifield, William R. «The Kiowa verb prefix». *International Journal of American Linguistics*, 25, 3, 1959, pàg. 168–176. DOI: 10.1086/464523 (https://dx.doi.org/10.1086%2F464523).
- Merrifield, William R. «Classification of Kiowa nouns». *International Journal of American Linguistics*, 25, 4, 1959, pàg. 269–271. DOI: 10.1086/464544 (https://dx.doi.org/10.1086%2F464544).

- Miller, Wick R. «A note on Kiowa linguistic affiliations». *American Anthropologist*, 61, 1959, pàg. 102–105. DOI: 10.1525/aa.1959.61.1.02a00130 (https://dx.doi.org/10.1525%2Faa.1959.61.1.02a00130).
- Mithun, Marianne. (1999). *The languages of Native North America*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-23228-7 (hbk); ISBN 0-521-29875-X.
- Palmer, Jr., Gus (Pánthâidè). (2004). *Telling stories the Kiowa way*.
- Sivertsen, Eva «Pitch problems in Kiowa». *International Journal of American Linguistics*, 22, 2, 1956, pàg. 117–30. DOI: 10.1086/464356 (https://dx.doi.org/10.1086%2F464356).
- Takahashi, Junichi. (1984). Case marking in Kiowa. CUNY. (Doctoral dissertation).
- Trager, George L.; Trager, Edith «Kiowa and Tanoan». *American Anthropologist*, 61, 6, 1959, pàg. 1078–1083. DOI: 10.1525/aa.1959.61.6.02a00140 (https://dx.doi.org/10.1525%2Faa.1959.61.6.02a00140).
- Trager, Edith C. (1960). The Kiowa language: A grammatical study. University of Pennsylvania. (Doctoral dissertation, University of Pennsylvania).
- Trager-Johnson, Edith C. (1972). Kiowa and English pronouns: Contrastive morphosemantics. In L. M. Davis (Ed.), *Studies in linguistics, in honor of Raven I. McDavid*. University of Alabama Press.
- Watkins, Laurel J. (1976). Position in grammar: Sit, stand, and lie. In *Kansas working papers in linguistics* (Vol. 1). Lawrence.
- Watkins, Laurel J. «Noun phrase versus zero in Kiowa discourse». *International Journal of American Linguistics*, 56, 3, 1990, pàg. 410–426. DOI: 10.1086/466165 (https://dx.doi.org/10.1086%2F466165).
- Watkins, Laurel J. «The discourse functions of Kiowa switch-reference». *International Journal of American Linguistics*, 59, 2, 1993, pàg. 137–164. DOI: 10.1086/466193 (https://dx.doi.org/10.1086%2F466193).
- Watkins, Laurel J.; & McKenzie, Parker. (1984). *A grammar of Kiowa*. Studies in the anthropology of North American Indians. Lincoln: University of Nebraska Press. ISBN 0-8032-4727-3.
- Wonderly, William; Gibson, Lornia; Kirk, Paul «Number in Kiowa: Nouns, demonstratives, and adjectives». *International Journal of American Linguistics*, 20, 1954, pàg. 1–7. DOI: 10.1086/464244 (https://dx.doi.org/10.1086%2F464244).

Enllaços externs

- Kiowa (http://people.umass.edu/armckenz/kiowa.html)
- The Power of Kiowa Song: A Collaborative Ethnography (http://www.uapress.arizona.edu/lib/cache/excerpts/kiowa/kiowasng.htm)

Prova **Wikipedia en kiowa** a Wikimedia Incubator.

Obtingut de «https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Kiowa&oldid=24206779»

La pàgina va ser modificada per darrera vegada el 22 jul 2020 a les 23:13.

El text està disponible sota la Llicència de Creative Commons Reconeixement i Compartir-Igual; es poden aplicar termes addicionals. Vegeu les Condicions d'ús. Wikipedia® (Viquipèdia™) és una marca registrada de Wikimedia Foundation, Inc.